

ULUSAL KİMLİK, KİŞİSEL KİMLİK VE BUDA DOĞASI

James Low

BERLIN. 25 Ekim 2017

LEA PABST TARAFINDAN YAZIYA DÖKÜLDÜ.
BARBARA TERRIS TARAFINDAN DÜZENLENDİ.

Türkçe Çeviri Mustafa Mert Çelebi tarafından 09.20'de
hazırlanıp 09.24'te yenilendi.

İçindekiler

“Ben” bir boş imleyendir	2
“Ben” buradayım ve “sen” oradasın	3
Özdeşleşmenin bel bağlanılamazlığı	4
Kimliğimizi kavramlarla inşa etmek	6
Emniyeti kategoriler yoluyla aramak	7
Beş Skandha	8
Kimlikten Buda-doğasına geçmek	9

Alıntılar

...Kimliğim olarak ele aldığım şey içimde olan bir şey değil, koşullara bağlı olarak farklı yollarla tezahür edebilen bir potansiyeldir. Bu ulusal kimlikler için de geçerlidir. Ülkeler bir durumda birbirleriyle dostluk içerisindeyken bir diğer durumda kanlı bıçaklı olabilirler...

... Doğmak için bir kimliğe sahip olmak, bir kişi olmaktır. Ancak “ben” olan bu kişi bir kavramlar dizisidir. Ben kendime ve diğer insanlara anlattığım bir hikayedir ve bu hikaye diğerlerinin benimle ilgili bana anlattıklarını da içerir. Öyleyse bir hikaye olmayan ben kimim? Kendime kim olduğumu söylemeden önceki ben kimim? Bizler meditasyonu bunu bulmak için kullanırız...

...Buda doğamız içerisinde düşünceler, hissiyatlar, hatıralar ve diğerlerinin bulutlar misali devindiği gökyüzü gibi açık farkındalıktır. Bazı bulutlar hafif ve yumuşak bazıları ise karanlık ve fırtınalarla doludur. Ancak onların tümü geçip giderken gökyüzü daima kendi yerindedir. Egonun bakış açısından baktığımızda, gökyüzünde güneş parladığında çoşkuyla dolarken, hava soğuk ve yağmurlu olduğunda depresifleşiyoruz, çünkü bulutlara bağımlıyız. Oysa Dharma şöyle söylüyor: “Bulutlar seni üzmesin. Gökyüzü gibi olursan bulutlar seni rahatsız etmeyecek.”...

Konumuz kimliktir – ulusal kimlik, politik kimlik, dini kimlik ve kişisel kimlik – buda doğası ile ilişkili olarak.

“BEN” BİR BOŞ İMLEYENDİR

Genel olarak konuşacak olursak, bir nesneyi ne kadar belirli hale getirirsek, onun kimliğine ilişkin o kadar az ayrıntılandırmada bulunabiliriz. Örneğin “fındıklı çikolatalı dondurma” denildiğinde, onun ne olduğuna ilişkin olarak hemen herkesçe paylaşılan bir anlayış vardır. Halen onunla ilgili birkaç farklı şey imgeleyebiliriz ancak yine de zihnin bu kavramın etrafında dolaşabilmek için pek fazla alanı yoktur. Oysa sadece ‘dondurma’ deseydik, bu nokta çok daha fazla olasılık olacaktı: aromalar, renkler ve dahası.

Bu kimlik için de geçerlidir. “Ben Almanım” dediğinde bu binlerce anlama gelebilir. Çok sayıda ve çeşitli insanlar bir araya gelerek: “Biz Almanız” diyebilir. Böylece bu onların her biri için farklı bir anlam ifade ediyor dahi olsa, tüm bu farklı Alman-lık fikirleri Alman olma kavramı içerisine yerleştirilebilir.

Bu boş imleyenin gücüdür. “Sevgi” gibi sözcüklerimiz var. “Seni seviyorum” herhangi bir şey anlamına gelebilir. Ne manaya geldiğini bulmanın oldukça zor olduğunu birçok sözcük var. Ancak tüm bu olası imleyenlerden en büyük genişleme ve daralma olasılıklarına sahip olan “ben”dir. “Ben”in bizim için işlev görebilmesinin sebebi onun boşluğudur. ‘Ben’ bir dilsel tabir ve bir hissiyat tonu duygusu olarak içerisinde oldukça geniş aralıkta ilişkilendirmeler barındırabilir. Ben yalnız hissedebilir, ben mutlu hissedebilir, ben dışa dönük hissedebilir, ben utangaç hissedebilir... Bizler için tüm bunları ifade etmek ve tüm bunlarla özdeşleşmek mümkündür. Çünkü “ben”in kendisi herhangi bir belirliliğe sahip değildir.

Günbegün, saat saat, aslında saniye saniye “ben” olarak ele aldığımız şeyin içeriği hareket ediyor ve değişiyor.

“Ben” içsel gibi görünen yönlerle doldurulabilir – duyumsamalar, hissiyatlar, hatıralar – ancak bununla birlikte “ben”in sonbahar ağaçlarının rengi ile, akşam üstü karanlığı ve yoldaki bir su birikintisinin üzerine yansıyan ışığın uyandırdığı hüznün ile de dolması mümkündür. Dışarıda ve içeride gibi gözükken şeyler bireysel benlik duygusunu besler ve üretir.

Budist bakış açısına göre bu oldukça önemli ve dikkate değerdir. Çünkü “ben”in sürekliliği “ben”in boşluğudur. Eğer “ben” in belirli bir içeriği takılıp kalsaydı– Örneğin “ben” daima üzgün olacak olsaydı “ben hep böyle değildim”in diye bir yankısı olurdu - böylece karşılaştırma ve kıyaslama yapabiliirdim. Bizler genellikle imleyen olan “ben” ile birleşen imlenenlerin akışında hapsolüyoruz. “Ben” anbean doluyor ve boşalıyor, doluyor ve boşalıyor.

Ancak yine de bizler kendimiz hakkında konuşurken, belirlenebilir bir kimliği ifade ediyormuş gibi konuşuyoruz. Örneğin şöyle diyebiliyoruz “deniz kenarında olmaktan hoşlanıyorum.” Gerçekten değil – Bazen, Yazın, Plaj çok kalabalık olmadığında.

Bulduğumuz genel, toptancı ifadeler sıklıkla doğru değildir. Kendimiz hakkında söylediğimiz bir şeyi ne kadar incelikli söylersek onun koşulsal olduğunu o kadar fazla görebiliriz.

Daha genel düzeyde “Britanyalı” olmak, “Avrupalı olmak” veya “Bir insan olmak” kavramı da her türlü ilişkilendirmeyi kabul etmeye hazırdır. İnsanların zalimce davrandığını işittiğimizde “bu insanlık dışı” diyebiliyoruz, bu, insanların böyle davranmayacağı ya da böyle davranmamaları gerektiği anlamına geliyor. Ancak davranıyorlar. Böylece insanlar insanlık dışı olabiliyorlar.

Burada kategorinin problemiyle karşılaşılıyor. Bizler “insan” kategorisini iki ayaklı, iki bacaklı, etrafta yürüyen, sorunlara yol açan bir şeyi imleyen bir şey olarak imgeliyoruz. Ancak bazen insanlar, insanlık dışı olabiliyor. Bu nasıl mümkün olabiliyor? Çünkü içerisine onu fazla genişletecek şeyler yerleştirmeye çalıştığımızda kategori geriliyor. İnsanların yaptığı tüm inanılmaz derecede fena şeylere rağmen halen insan varlıklarının iyi olduğu düşüncesine tutunuyoruz. İnsanların davranışları üzerine olan izlenimlerimizi makul olan/makul olmayan, şefkatli/bencil vb. kategorilerimiz ile biçimlendiriyoruz. Ve insanların yaptığı bir şey favori kategorilerimizin parametreleri içerisinde ise “bu insanların yapacağı şeydir” diyoruz.

Youtube’da kafası kör bıçakla kesilen birinin videosunu izleyebilir ve “bu insanlık dışı!” diyebilirsin. Bu bakış açısına göre, her ne hikmetse, birisinin kafasını kesmek için kör bir bıçak veya bir balta kullanılması keskin bir bıçağın kullanılmasından daha kötüdür. Dolayısıyla buradan hareketle belki de insanlık dışılığın bir tanımının da kör bir bıçak kullanmak olduğunu söyleyebiliriz.

Bu şekilde kavramlarla oynadığımız oyunları görmeye başlıyoruz. Dünyaya kendisi yoluyla yöneldiğim ve dünyayı kendisi yoluyla anlamlandırdığım bu araç benim için esas olarak kullanışlıdır. Çünkü o kati bir belirliliğe sahip değildir. Dilin sınırsız potansiyeli onu belirli bir biçimde kullanabilmemizi mümkün kılarken aynı zamanda oldukça belirli ve anlamlı bir şey söylüyor olduğumuz hissinin tadını çıkarmamıza izin verir.

‘BEN’ BURADAYIM VE ‘SEN’ ORADASIN

Bu niçin önemlidir? Budist bakış açısına göre, özellikle de Dzogchen görüşünde, oluşumuzun zemini ya da gördüğümüz, duyduğumuz, kokladığımız, dokunduğumuz ve bildiğimiz her şeyin kendisinden ortaya çıktığı temel dilin eriminin ötesindedir. Dil tanımlamaz, tarif edilemez olandan zuhur eder. Cehalet/gerçeği görmezden geliş zemindeki sade, rahat, açık mevcudiyetin kaybedilmesidir. Bu ortaya çıktığında kendisini gösteren kaygının, istikrarsızlık duygusunun bir çeşit terkididir. Ve bu, güvence elde etmek adına, kavrama, yapışma ve bir şeylere tutunma olarak tezahür eder.

Bu ikiliğin doğuşudur. İkilik özne ve nesnedir. “Ben”, “buna” tutunuyorum. Ben James. Burada bir kavrama, tanımlayıcı ya da en azından doğru bir şekilde bana gönderme yapıyor gibi görünen belirli bir formülasyon var. Şimdi “kendim” olduğumu hissediyorum ve böylece sana “öyleyse sen kimsin?” diye sorabilirim. Ardından kelimeler ve kavramlarımızı çoğaltmaya ve her şeye isimler vermeye başlayabiliriz.

Eski ahitte bu isimlendirme süreci tanrının bilgeliği ve cömertliği olarak tanımlanmıştır. Ancak budist bakış açısına göre o cehaletin çılgın yaygarasıdır. Şeyleri isimlendiriyoruz çünkü onların ne olduklarını görmüyoruz. Karşılaştığımız her şey kendi zihnimizin ışığıdır. Peki ama bu aslında ne manaya gelir? Burada oturuyoruz, burada olmanın ve genel olarak burada bedenimizde olmanın farkındayız: ben içerideyim ve dışarıya sana bakıyorum; sen içeridesin ve dışarıya bana bakıyorsun.

Bu normal ve aldanıktır. Öyleyse aslında ne oluyor? Altlarında duran yastığın üzerindeki ayaklarımı deneyimliyorum. Kalçalarımın yastığın üzerindeki basıncı olarak yorumladığım bir duyum deneyimliyorum. Bu, şu anlama geliyor, bir yanda kendim, ben olarak tanımladığım bir deneyim akışı ve bir yanda da bununla eş zamanlı olarak “sen” olarak deneyimlediğim bir deneyim akışı var. Sen benim için bir deneyim olarak ortaya çıkıyorsun. Senin deneyimin için kendisini gösterenin ne olduğunu bilmiyorum. Sadece kendi deneyimim olan “sen”e erişimim var. Senin deneyimin olan “sen” sana ait! Bu yüzden diğer insanlar hakkında konuşmak asla iyi bir fikir değildir. Çünkü bizler daima kendimiz hakkında konuşmaktayızdır. Asla bir başkasına erişemeyiz. Doğru bir algıya sahip olduğumuza inanıyoruz oysa sahip olduğumuz bir yorumlamadır.

Örneğin, oturduğum yerden insanların yüzlerini, omuzlarını ve diğer birçok yerini görebiliyorum, ancak herhangi birinin sırtını görmem mümkün değil. Senin bir sırtın olduğunu varsayıyorum. Bir sırtın olduğunu imgeliyorum ancak bunu bilmiyorum. Ancak bu durum beni endişelendirmiyor, çünkü sadece sırtını değil, aynı şekilde ön tarafını da imgeliyorum. Seni ben inşa ediyorum. Tibetçe’de buna “du she” denilir: “du” bir araya getirmek ve “she” bilmek anlamına gelir. Bakışımızı açtığımızda gördüğümüz ışık ve renktir. Bizler bu temel hammaddeyi alışkanlık biçimlenmelerimiz, özdeşleşmelerimiz ile yoğururuz. Bu şu anlama gelir, bana insan olarak görünüyorsunuz çünkü benim insan varlıklarının algısına erişimim var. Eğer ben bir sivri sinek ya da bir kuş olsaydım seni bu şekilde görmeyecektim. Çok daha farklı ilişkilendirmelere sahip olacaktım. Küçük kuşların çoğu insanlardan korkarken, sivri sinekler genelde insanları görmekten dolayı oldukça mutludur. Çünkü hem kuşlar hem de sivrisinekler dünyaya kendi yorumlayıcı matrikslerine bağlı olarak katılmaktadır. Bu dünya bizim yorumlamamızdır.

“Kendimiz” dediğimiz şey olmaya alıştık. İnsan gözlerinin gördüğü şeyleri görmeye alıştık. İnsan burnunun kokladığı şeyleri koklamaya alıştık. Köpeklerin bizlerin işitemediği şeyleri işitebildikleri ve bizlerin koklayamadığı şeyleri koklayabildiklerini biliyoruz. Onlar kokuya oldukça düşkünler. Dolayısıyla ses ya da kokunun niteliği, kendisini gösteren belirli ilişkilendirmelerle birlikte duyu organının bant genişliği ya da aralığı yoluyla açığa çıkan bir şey. Bu şunu işaret ediyor ki dışarıda halihazırda tesis edilmiş hiçbir mana yok - Bebek anlamlar tahsis etmeyi öğreniyor. Üst sınıf Alman ailesinde doğmuş bir bebek çorbasını ses çıkarmaksızın içecekken, Çinli bir ailede doğan bebek muhtemelen biraz ağzını şapırdatacak. Çünkü gerçekleşmesi normal bir şey olan ağız şapırdatmak farklı kültürlerle göre farklı yorumlamalara sahip. Bu, özellikle meditasyon uygulayıcıları için şunu işaret ediyor; “ben kendisini gösteren her şeyin bir parçasıyım. Dünya kendisini bana benim yorumlama yapılarım aracılığıyla gösteriyor.

Bu yapılardan bazılarını aile arka planımız ile ilişkilendirebiliriz ve bazı eğilimler sadece bizim sahip olduğumuz şeyler gibi görünürler. Budist bakış açısına göre bu bir karmik motifin işaretidir.

ÖZDEŞLEŞMENİN BEL BAĞLANILAMAZLIĞI

Dünyaya nasıl yaklaştığımı gözlemlediğimde bunun seçim ve kavramaya dayandığını görebilirim. Cadde boyunca yürürken gözlerin bazı şeyleri diğer şeylerden daha fazla yakalıyor. Karşılaştığın her şeye düz, panoramik bir bakışla bakman pek alışılabilir bir şey değil.

Huy ve yatkınlıklarımız bizleri kendisini gösteren bazı görünümlere eğilim göstermeye ve bazılarında ise uzak durmaya itiyor. Her ne kadar “caddede yürüyorum” desem de, aslında yaptığım şey caddeyi değil “caddemi” - şu anda, ışığın bu düzeyinde, bu havada ve bu ruh halimde bana ifşa olan caddeyi yürümek. Dolayısıyla daha rahat ve mutlu olduğumda etrafa bakabilirim. Eğer bir şeyden dolayı biraz üzgün ve kaygılıysam caddeyi hiçbir şey görmeden yürüyebilirim. Bu dünya bir ifşaat ve ben de bu ifşaat sürecinin bir parçasıyım.

Olumlu ilişkilendirmelere sahip olduğum bir şarkıyı bir kalp kırıklığı yaşadktan sonra bir daha asla dinlemek istemeyebilirim. Benim için cennete uzanan bir yol gibi görünen bir ses, mekan ya da kişi şimdi bir duvar gibi görünebilir ve ondan uzaklaşmak isteyebilirim.

Bu şunu işaret ediyor ki, Kimliğim olarak ele aldığım şey içimde olan bir şey değil, koşullara bağlı olarak farklı yollarla tezahür edebilen bir potansiyeldir. Bu ulusal kimlikler için de geçerlidir. Ülkeler bir durumda birbirleriyle dostluk içerisindeyken bir diğer durumda kanlı bıçaklı olabilirler. Tarihe baktığımızda Yunanların, Perslerin, Romalıların ve tüm ülkelerin her dönemde belirli dost ve düşmanlara sahip olduklarını görebiliriz. Arkadaşlar ve düşmanlar hoşlanmak ve hoşlanmamak anlamına gelir. Bu deneyim alanını organize etmek için kullandığımız temel kutuplaştırmadır.

Budizm temel olarak üç kök zehir ya da ıstırap verici faktörden bahseder. Bunlardan ilki öncelikle şeyleştirme tabanlı varsayım manasına gelen zihinsel küntlük (zihinsel donukluk) ya da varsayımdır: Ben gerçeğim, sen gerçeksın - Buradan hareketle dışarıda gerçek olan bir şeye ve içeride gerçek olan bir kişiye sahip olduğun anda, hoşlanma ve hoşlanmama kendisini gösterir. Hoşlanma temelinde "Sen iyisin." ve hoşlanmama temelinde "Sen kötüsün." derim; "Sen benim iyi dostumsun.", "Sen benim kötü düşmanımsın." Bu oldukça değişkendir. İşid ile savaşırken Kürtler bizim dostumuzdu ancak Bağdat'taki merkezi hükümeti desteklemek zorunda olduğumuzu fark ettiğimizde Kürtler düşmanımız oldu.

Hayat böyledir. Buda'nın söylediği gibi: "Dostlar düşmanlar olur ve düşmanlar da dostlar."

Bu dünyamızın neden bu denli çalkantılı olduğunu açıklıyor; çünkü söylediğimiz şeyler hakikatmiş gibi konuşuyoruz. Ancak ağzımızdan dökülen sadece yalanlardan ibaret. "Sen benim arkadaşımsın." , "Sen benim arkadaşımsın - evet, ama bugün için" bu biraz daha dürüstçedir. Ya da "sen şu anda benim arkadaşımsın çünkü bulaşıkları yıkıyorsun ve ben kendim yıkamak zorunda kalmıyorum."

Böylece "sen benim arkadaşımsın"ın koşullar ve şartlara bağlı olduğunu görmeye başlarız. "Arkadaş" kelimesini adeta diğerinde içkin olan bir şeyi işaret ediyormuşçasına kullanıyoruz. Sen benim arkadaşımsın çünkü "arkadaş-lık senin içinde olan bir şey." Ancak dünyamız "özne" ve "nesnenin" birlikte belirimine tabidir. Sende gördüğüm arkadaş-lık sana benim tarafımdan yerleştirilmiştir. Bu düşman-lık için de geçerlidir.

Böylece dünyamız genişlemekte ve daralmaktadır. Kendimizi "arkadaş" dediklerimize karşı daha açık bir halde bulurken, "düşman" dediklerimize karşı daha kapalı bir halde buluruz. Ancak "arkadaş" da "düşman" da sabit kimlikler değildir. Bu özdeşleşmenin oyunudur.

Şimdi, cehaletten (hakikati görmezden gelmeden), kaygı yoluyla özne ve nesne kutupluluğuna ilerleyişimiz konusuna geri dönelim. "Ben içeride olan kendimim ve sen de dışımda olan diğerisin" duygusuna sahip olduğumda "senin" benimle ilişkili olarak nasıl olduğunu çözmek zorunda kalırım. Benim için şu anki değer ne? Dışsal olarak döviz piyasalarında kurlar daima değişmektedir ancak bizlerin diğer insanlara atfettiği değer daha bile değişkendir. Bel bağlanamazlık benim alamet-i farikalarımıdan birisidir. İnsanlar bel bağlanabilir olduğumuzda bizden hoşlanırlar. Ancak bu bir aptallık tiyatrosudur. Eğer gerçekten bel bağlanabilir olsaydın güzel bir gün batımı görür ve buna kayıtsız kalırdın. Yolda bir köpek dışkısına basardın ve buna kayıtsız kalırdın. Bizler ruh hali varlıklarıyız. Ruh hali kendisi üzerinden hareket ettiğimiz şeydir. O kavranılmazdır ancak her yerde işlev göstermektedir. Öyleyse kimliğimiz düşüncelere, hissiyatlara, hatıralara, umutlara, korkulara vb. bağlı olarak ortaya çıkan farklı türden ruh halleriyle dolmakta ve boşalmaktadır.

Ben değişmez değilim. Bu yüzden iletişim kurabiliyorum. Eğer tamamen değişmez olsaydım iletişim kuramazdım. Masa konuşmuyor, ama ben konuşuyorum. Konuşabiliyoruz çünkü ilişki kurabiliyoruz, seninle birlikte tezahür etmeye açığım. İçimde önceden biçimlenerek, sana önceden hazırladığım bir şeyi göstermiyorum. Bizler kendimizi belirli bir kişiyle, belirli bir zamanda belirli bir biçimde

oluşa gelirken buluyoruz. Öyleyse kimlik nerede? Bir arkadaşınla harika bir akşam geçirdin. “En kısa zamanda tekrar buluşmalıyız!” Tekrar buluştunuz ve bu buluşma hiç de umduğun gibi değildi. Neden olmasın? O farklı bir ruh halinde ve sen de farklı bir ruh halindeydin. Sahip olduğunuz bir andı. Anlar tam olarak burada ancak bel bağlanamazlardır. “Ama ben bu kişiyi seviyorum!” Problem şu ki bu kişi senin zihinsel inşandan başka hiçbir yerde yoktur!

KİMLİĞİMİZİ KAVRAMLARLA İNŞA ETMEK

Bu temel budist görüştür: dünyanın sabitliği kavramsaldır, görüngüsel değil. Anbean “ben” dediğimiz görünüş ve ve “nesne” dediğimiz görünüş daima karmaşık etkileşimler içerisindedir.

Eğer zihin rahat ve açıksa bu bir problem değildir. Rahatlık ve açıklık zeminin, oluşumuzun zemininin niteliğidir. Ancak eğer zemini görmezden görmezden gelme ve varlıklar imgeleme aldanışına düşersek, kavramlar sebebiyle varlıklar oluşurlar. Bizler dünyayı dünyanın kendisini gösteriminin ardından değil, dünyanın kendisini gösterimine katılımımız olarak yorumluyoruz. Bu yüzden Budist metinler şöyle söylüyor; ‘Uyan!’ Hayatın sabit değil, dinamiktir. O güvenli değildir. Öleceksin. Sana ne olacağını nasıl olduğun belirleyecek. Burada mısın? Deneyim alanı anbean senin katılım haline bağlı olarak motifleniyor (tamamen olmasa da, ona göre, büyük ölçüde).

Meditasyon uygulamaya başladığımızda bunun daha fazla farkında olmaya başlarız. Sessizce oturuyoruz ve her türlü duygu, düşünce, hissiyat ve duyum kendi kendine ortaya çıkıyor ve ortadan kayboluyor. Aynı şeylerin herhangi birisi için de olup olmadığını bilmiyoruz; onlar benim için oluyor. “Benim düşüncelerim.” Ancak onları ben yapmadım. Ego bir hırsızdır. Kendine ait hiçbir şeye sahip olmayan bir hırsız. Sahip olduğumuz her şey dünyadandır. Beden dünyadan aldığı besinle büyür. Anne karnındayken annemizin bedeninden ve ardından da göğüslerin besleniriz. Halihazırda var olan bir dil öğreniriz. Bizler alırız.

- Ama aldığım şey benimdir! Ben konuşuyorum.

- Kelimeleri öğrendin.

-Olsun. Ben konuşuyorum!

Bu yolla, daha zeki oldukça kendimizi daha ve daha aptal bir hale getiririz. Yaptığımız şey daha hızlı çalmayı ve hırsızlığımızın kanıtını gizlemeyi öğrenmektir.

Hastahane çalıştığım dönemde tıp öğrencileri için küçük operasyonlara ilişkin bir slogan vardı: “Bir tane gör, bir tane yap, bir tane öğret.” Birini operasyonu yaparken görüyorsun, bir sonraki gün operasyonu sen yapıyorsun ve ertesi gün nasıl yapılacağını bir başkasına sen öğretiyorsun.

Hayatta tıpkı bu şekilde ilerliyoruz. Kaykayının üzerinde düşmeden gitmeyi öğreniyor ve ardından bunun nasıl yapılacağını arkadaşına gösteriyorsun. Bu sebepsiz değildir. Bu egonun ustalığa duyduğu özlemin işaretidir. “Ne yaptığımı biliyorum!” “Bunu yapabilirim!” Küçük çocuklar neler yapabildiklerini gösterebilmek adına diğer insanların dikkatini çekmek için bolca vakit harcarlar.

Şu an dünyadaki en güçlü adam “bakın neler yapabiliyorum?” diyebilmek için durmaksızın tweet atıyor. Bunu görmek bizler için oldukça faydalı olabilir. Çünkü çok fazla para ve güce rağmen temelde halen emniyetsiz olmak berbat bir şeydir. Şöyle imgeleyebiliriz; “eğer daha fazla param, daha büyük bir evim, daha iyi bir partnerim olsaydı emin ve rahat olabilirdim. “Bizleri kendimizi geliştirme ve daha iyi nesnelere bulma sürecinde tutan bu tip bir özlemdir.

Bu bireysel değil. Yapısal bir hatadır. Bizler ego yapısının tezahürüyüz. Ego yapısının kökü oluşumuzun zeminini görmezden gelmemiz üzerine kendisini gösteren zihinsel etkinliğin motiflenmesidir. “Kendi varlığımız” olarak bulduğumuz bu kaygılı, aç ve oldukça etkin biçim hiçbir şey olmamak adına umutsuz bir girişimdir.

Budist bakış açısına göre – Hayır! Bizler bir varoluşa sahip değiliz. Bizler tezahür ediyoruz. Bizler uzayda hareket eden, dinamik ve koşulsal biçim ve renk motifleriyiz.

EMNİYETİ KATEGORİLER YOLUYLA ARAMAK

Kendisi olarak var olduğumuzu düşündüğümüz şey nedir? Örneğin, “Ben James.” Britanya’da çok sayıda James var. “Ama ben kendi annemin James’iyim!” Ben onun özel James’iyim. Bu sadece benim.” “James” olmak ilişkisel bir tanımlamadır. “James” içsel ya da içkin olan hiçbir şeyi işaret etmez. Tıpkı her neyi kendi kimliğimiz olarak ele alıyorsak, onun da etmediği gibi – genç ya da yaşlı, zeki ya da değil, erkek ya da kadın, siyah ya da beyaz, gay ya da heteroseksüel – bunların tümü kategorilerdir. Peki temel kategorilere uymayan birisiyle nasıl baş edeceğiz? Bu orta bölge bazen pek de misafirperver değildir. Çünkü bizler emniyeti kategoriler yoluyla ararız.

Kategoriler kavramsaldir. Ancak hayatımızın hakiki görüngüsü, deneyimin anbean kendisini gösterme biçimi kavram yoluyla yakalanamaz. Yine de ego-benliği düzeyinde istikrar isteriz. Bunu siyasi oluşumlarda daima görürüz. Çok sayıda ulusal hükümet CIA tarafından kasıtlı olarak istikrarsızlaştırıldı. Genel olarak devlet departmanları, Pentagon vb. kimin dost ve kimin düşman olduğuna ilişkin net bir fikre sahipler. Salvador Allende’nin Şili’de güçlü olmasını kim isterdi ki? General Pinochet’e sahip olmak çok daha iyidir. O bir üniforma giyiyor ve biz bunun ne anlama geldiğini biliyoruz. O normal birisi. Ve o gücü eline geçirdikten sonra tam olarak doğru olan şeyi yaptı: dostlarını destekledi ve düşmanlarını öldürdü. Birleşik Amerika hükümeti bunu anlar; bu “düzgün insanların” davranış biçimidir. Bu dünyayı basitleştirir. Hoşlanmak/Hoşlanmamak. İyi/Kötü.

Bu, Buda’nın öğretisinin kalbindedir: cehalet (hakikati görmezden gelme) kendisini gösterdiğinde dünyayı bölmeye başlarsın. Mahayana uygulamasında “Tüm duyumsayan varlıklar mutlu” gibi şeyler söylemeye başlarız. Sadece bu da değil, “Tüm duyumsayan varlıklar eşit şekilde mutlu olsunlar” da deriz. “Kapitalistler komünistlerden daha fazla mutluluğa sahip olsunlar” demeyiz. Sende olduğunu algıladığım nitelikler ve kendi kullanabileceğim yorumlayıcı kategorilerden bağımsız bir şekilde, “Tüm duyumsayan varlıklar mutlu olsun.” “Teröristler” mutlu olsun. İşkenceciler mutlu olsun. Politikacılar mutlu olsun. Herkes mutlu olsun.

“Ama ben işkencecilerden hoşlanmıyorum. Küçük tatlı çocukları kurtaran doktorların işkencecilerden daha mutlu olması gerektiğini düşünüyorum. Onlar bunu hak ediyor. Mutluluk ve iyilik erdeme bağlı olarak dağıtılmalı.” Ancak yargılama her zaman koşulsaldır.

Meditasyonun bakış açısından bu oldukça önemlidir. Dehşet verici olduğunu düşündüğümüz şeyler yapan herhangi birisini görürüz; o belki de bu dehşet verici şeyleri yapmaktan keyif dahi alıyor ve böylece kendisi için kötü bir kişi dememiz gayet makul görünüyordur. Sergilenen davranış kötüdür ve böyle bir davranıştan keyif almak kesinlikle öz-referanslı ve şefkatten yoksundur. Öyleyse burada bir kişi vardır ve onun davranışına bakarak “İşte, bu kötü bir kişidir.” Diyebiliriz. Kanıtımız var, onun yaptığı şeyin “kötü” kategorisine uyduğu çok açık.

Şimdi bir an için bunu bir kenara bırakalım ve sadece bu “kişi” ile kalalım. Bir “kişi” var. Bunu kim söylüyor? Ben söylüyorum. Bunu hepimiz biliyoruz. Niçin biliyoruz? Çünkü cehalet (hakikati görmezden gelme) sebebiyle samsara’da dönüp dolaşmaktayız. “Kişi” kategorisi kendisini cahil (hakikati görmezden gelen) için gösterir. Bilge için değil. Bu okulda öğrenmiş olabileceğin bir şey

değildir. Çünkü metalaştırmaya dayanan kapitalist ekonomimiz boş adlara, sıfattan yoksun adlara tahammül edemez.

BEŞ SKANDHA

Öyleyse kişi nedir? Buna Tibetçe’de “gang zag” ve Sanskritçe de “pudgala” derler. *Pudgala anatman drishti* kişilerdeki içkin öz-tabiatın yoksunluk görüşüdür. Bu “beş yığın” ya da “beş skandha” denen şeyi işaret eder. “Beş yığın”, sonrasında bir kişi, bir duyumsayan varlık olarak ele alacağımız bir motif yaratmak için bir araya getirilmiş beş veçhe ya da parça manasına gelir.

Bunlardan ilki biçimdir. Bu şekil ve renk, daha doğrusu şekil ve rengin “bir şey” olarak ele alınması anlamına gelir. Esasında bu “bir şey”in tesis edilmesidir. “Elimde bir saat var.” “Saat” demeden ve onunla ilgili daha fazla şey söylemeye kalkmadan önce dahi ortada olan “bir şey” vardır. Biçim bu temel “şey-liği” işaret eder. Ve daha önce gördüğümüz gibi bu cehaletten (hakikati görmezden gelmeden) doğar. Böylece şeyleştirmenin, katılaştırmanın ve kavramanın bu ikili hareketine sahibizdir. Bir “şey” olduğunda onu kavrarım. Benim kavrayışım onun görünürdeki ayrılık ve yoğunluğunu yaratır.

Ardından **hissiyat** ya da yanıt gelir, bu olumlu, olumsuz veya nötrdür.

Sonrasında ise **yakalama** vardır: bu noktada saati yakalarız. Saatten hoşlandığım için ona daha fazla bakarım. Ona daha fazla baktığım için, o arka plandan daha fazla ayrılır ve bir çeşit geştalt-biçimlenmesi haline gelir ve bu yakaladığım şeydir.

Ve daha sonrasında **ilişkilendirmeler** gelir. Bu ilişkilendirmeler burada olana ilişkin inşa ya da ayrıntılandırmalardır. Gördüğümüz şeyler zihnimize başka şeyleri getirir. Saate baktığımda zihnime babamla ilgili bir düşünce geldi, o şöyle söylerdi; “Asla pahalı bir saat alma! Neticede onu ya kıracak ya da kaybedeceksin. Ucuz bir saat al ki ihtiyacın olduğuna yeni bir tanesini alabilesin. Bu daha ileri seviyede bir ilişkililiği, nesneye bir anlam yüklenmesini getirir.

Son skandha ise her şeyi bir araya toplayarak bir biçimlenme haline getiren **bilinç** ya da kavrayıştır: Bu normalleştiren bir vargı işlevi görür. Şöyle düşünürüm: “Evet , bu benim saatim.” Ardından o sadece bir “şey” olma haline çekilir; bu sadece benim saatimdir. Yarattığım bu belirlilik beni içerisinde ikamet ettiğim bu dünyanın görünürde (sözde) verilmişliği hakkında temin eder.

Buda ilk öğretisinde görüngünün içkin bir öz-tabiatın yoksun olduğunu söyledi. Bu odada etrafımıza baktığımızda insanlar görüyoruz. Bu insanlardan bazıları daha önce gördüğün bazıları ise hiç görmediğin kişiler, bazıları daha ilgi çekici ve bazıları da daha az ilgi çekici görünüyorlar. Yine de onların her biri bir kişi: bu bir başlangıç noktası gibi görünüyor. Bu kişilerden birisinden hoşlandığımda: “onu daha iyi tanımak isterim.” diye düşünüyorum. Tanıyabileceğim bir “sen” olduğu varsayımdan yola çıkıyorum. Ancak “seni” tanırken, “sen” benimle birlikte biçimleniyorsun. Sen bana karşı olan “seni” bana vermeye başladıkça, ben onu kırılğan parmaklarımla kavriyor ve benim için bir “sen” yaratıyorum. Böylece sen olduğunu imgelediğim “sen”i tanımaya başlıyorum. Öyleyse kişi nerede? Kişi bir inşa sürecidir. Bu insanların bir mevcudiyete sahip olmadığı anlamına gelmez. Bu onların varlıklar olarak var olmadıkları anlamına gelir. Onlar belirleyici bir içsel kimliğe sahip değildir. Bundan ziyade onlar koşullara bağlı olarak ortaya çıkan kimliklerin sonsuz bir potansiyelidir.

KİMLİKTEN BUDA-DOĞASINA GEÇMEK

Öyleyse ortaya çıkmadan önceki ben kimim? Bizler meditasyonu bunun yanıtını bulmak için kullanırız. Bu şu soruyu anımsatır “doğmadan önceki yüzüm neye benzer?” Doğmak için bir kimliğe sahip olmak, bir kişi olmaktır. Ancak “ben” olan bu kişi bir kavramlar dizisidir. Ben kendime ve diğer insanlara anlattığım bir hikayedir ve bu hikaye diğerlerinin benimle ilgili bana anlattıklarını da içerir. Öyleyse bir hikaye olmayan ben kimim? Kendime kim olduğumu söylemeden önceki ben kimim?

Bu kimlikten buda doğasına geçmektir. Herhangi bir şeye ilişkin bir hikaye anlatırken aslında onu inşa ederiz. Buda bileşenlerden oluşturulmuş her şeyin geçici olduğunu söylemiştir. Hayatlarımızın belirli aşamalarında yaptığımız işlerin tümü son kullanım tarihlerine sahiplerdir. “Hindistan’da yaşadım” diyebilirim ancak bu otuz yıl önceydi. O zamandan bu yana çok şey oldu. Hindistan’dan İngiltere’ye ilk döndüğümde İngiltere’deki yaşama alışmak benim için oldukça zordu. Bana doğru gelen şey Hindistan’daki yaşamı ancak yıllar geçti ve bu şu anda tamamen geçmişte kalan bir şey. Halen ‘Hindistan’da yaşadım’ diyebilirim ancak artık onda pek bir canlılık yoktur.

Böylece beş skandha ya da beş yığın motifler üzerine motifler yaratmaya devam etmek üzere potansiyeller olarak nasıl devindiklerini görebiliriz. Onlar kumdan kalelere benzerler ve içlerinde herhangi bir hakikat ya da öz-belirlilik yoktur. Onlar bel bağlanmazdır.

Eğer ıstırap çekiyorsak, dünyamızdaki ıstırapı görüyor ve onun sona ermesini istiyorsak, üçüncü Soylu Gerçeğinde “İstırapın bir sonu vardır” diyen Buda’ya kulak vermeliyiz. İstırapın bir sebebi ve bir sonu vardır. İstırap doğal değildir, o üretilmiştir. Eğer onu üretmeyi bırakırsan, o var olmayacaktır. Bizler kendi ıstırabımızı üretiyoruz.

Bunu nasıl mı yapıyoruz? Daima değişen deneyim akışına bakıyor ve ikiliğin makasını elimize alarak ufak parçalar kesip, onları daha sonrası için cebimize tıkıştırmaya çalışıyoruz. Şimdi bir şeye sahibim! Ancak o çürüyor, o bozuluyor, o ölüyor. Bizler kesmeye, almaya ve saklamaya devam ediyoruz. Kesmek, almak ve saklamak. Bu ıstıraptır. Bu asla emniyetli değildir.

Ancak emniyetli olan bir şey vardır – buda-doğası. Bu zihnin kendisidir. Zihnin iki yönü vardır: birincisi doğmamış açıklıktır. (bu şu anlama gelir, o biçimi ya da rengi olan bir şey değildir. Onun zaman içerisinde bir kökeni ya da sonu yoktur.) Diğeri ise zihnin, farkındalığın niteliği, deneyimin fasılasız akışını ifşa eden berraklıktır. Bu deneyim akışı özne ve nesne arasındaki sonsuz iletişim ya da diyalog veya diyalektik olarak tezahür eder.

“Ben, kendim” deneyimdir. Deneyimleyenin kendim olduğunu düşünebilirim ancak ben ifşa olan bir şeyimdir. Deneyimi ifşa eden zihnin berraklığıdır. Zihnin berraklığı ego değildir; o entelektüel berraklık değildir. O görüngünün ortaya çıkışıyla birlikte mevcut olan berraklıktır. Ardından görüngünün üzerini öykümüzle kaplarız. Böylece ortaya çıkan anın tazeliği geçmişin dışkısıyla lekelenir. Bunu her zaman yaparız ve kendimize dışkının gül gibi koktuğunu söyleriz.

Esas görev, esas mesele samsaradan kavramlara dayanarak çıkamayacağımızı görmektir. Şüphesiz bu akşam sizlerle konuşurken çok fazla kavram kullanmaktayım, ancak bu kavramları kullanmaktaki niyetim kavramları yapı söküme uğratmaktır. Budist olmak için daha fazla kavram biriktirmeye değil kendimizden daha fazla şüphe etmeye ihtiyacımız vardır. Ben cehalet (hakikati görmezden gelme) içerisindeyim. Buda’nın söylediğine inanıyorsam bu kendi doğru olduğunu düşündüğüm şeyin muhtemelen doğru olmadığı anlamına gelir. Dolayısıyla konuşmada uyuyakalamam. Kendimi bir kavramlar yorganı içerisine sarıp sarmalayıp hayatımı rüyalayarak harcayamam, çünkü şimdi ne ile karşı karşıya olduğumu, kendime ne gibi oyunlar oynadığımı görmek istiyorum.

Uygulama tekrar tekrar aşırı zihinsel uyarılmamızı gevşetmektir. Böylece hakikatte burada olanın gün yüzüne çıkabilmesi mümkün olacaktır. Basitçe gördüğümü zannederken aslında karmaşık imgelemsel yorumlamalarda bulunuyorum. Bu şu anlama gelir; hakikatin habercileri olarak ele aldığım duygu ve düşüncelerle kolayca birleşiyorum.

Biraz temel meditasyon yapmaya başladığımızda kendisini gösteren duygu ve düşüncelerin farkında oluruz. Böylece bir çılgın olduğumuzu görmeye başlarız, zihin sürekli olarak gidip gelen tuhaf şeylerle doludur. Zihnimizin kendisini doldurmasını istemediğimiz ancak kurtulması zor olan şeylerle nasıl dolduğunu görürüz. Bununla birlikte zihnimiz özdeşleşmek isteyeceğimiz şeylerle de dolar ancak onlar kayıp gitmeye devam ederler ve onlara tutunamayız. Yine de bir şekilde buradayız. İyi anlar, iyi düşünceler, iyi hissiyatlar gelirler ve giderler ve aynı şekilde kötü anlar, kötü düşünceler ve kötü hissiyatlar da gelirler ve giderler.

Öyleyse her şey gelip geçerken burada olan kimdir? Bulutlar gökyüzündedir; gökyüzü bulutlara misafirperverlik sunar, ancak bulutlar gökyüzü ile aynı değildir. Bulutlar gökyüzündeyken dahi gökyüzü bulutlardan özgürdür. Eğer gökyüzü bulutlardan özgür olmasaydı rüzgar estiğinde bulutlar hareket etmezlerdi. Ancak ediyorlar.

Aynı şekilde buda doğamız içerisinde düşünceler, hissiyatlar, hatıralar ve diğerlerinin bulutlar misali devindiği gökyüzü gibi açık farkındalıktır. Bazı bulutlar hafif ve yumuşak bazıları ise karanlık ve fırtınalarla doludur. Ancak onların tümü geçip giderken gökyüzü daima kendi yerindedir. Egonun bakış açısından baktığımızda, gökyüzünde güneş parladığında çoşkuyla dolarken, hava soğuk ve yağmurlu olduğunda depresifleşiyoruz, çünkü bulutlara bağımlıyız. Oysa Dharma şöyle söylüyor: "Bulutlar seni üzmesin. Gökyüzü gibi olursan bulutlar seni rahatsız etmeyecek."

Bu seçme ve kavramaya dayanan kimlik ile olan her şeye daima açık buda doğası arasındaki farktır.